400709 - Gayba İman Ne Demektir? Önemi Nedir?

Soru

Bir hocanın şöyle dediğini duydum: "Eğer yüce Allah'ı görseydik imtihanın hiçbir anlamı kalmazdı, dolayısıyla yüce Allah'ın: "Gayba inanırlar..." buyurmasının anlamı da budur." Şunu sormak isterim: İnsanın kendini bilmemesi, gerçek mümin olup olmadığını bilmemesi, imtihanın bir parçası mıdır? Yani mesela Ömer r.a, Huzeyfe r.a'ya sorardı: "Ben münafıklardan mıyım?" Sonuç olarak hiç kimse kendisinin mümin olduğundan emin olamaz mı?

Detaylı cevap

Allah'a hamd olsun.

Birincisi:

Gayba inanmanın tanımı:

Şüphesiz gayba inanmak, insanlardaki imanın sınandığı noktadır.

Yüce Allah şöyle dedi: "Elif Lâm Mîm. Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır. Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için yol göstericidir. Onlar gayba inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar, kendilerine rızık olarak verdiğimizden de Allah yolunda harcarlar." (Bakara 1-3)

Gayb, kulun duyularıyla hissedemediği her konuyu ele alır. Ayrıca vahiy yoluyla bize bildirilen; melekler âlemi, berzah, kıyamet ve hesap gününde yaşanacak olaylar, cehennem ve cennet gibi hususlardır.

Gayb, imanın temellerini ele alır.

Ebu el Aliye şöyle dedi: "Gayba inanırlar" yani; Allah'a, meleklerine, kitaplarına peygamberlerine, Ahiret gününe, cennetine, cehennemine, Allah'ın huzuruna çıkacaklarına, ölümden sonra tekrar

dirileceklerine iman ederler. Bu ifade yüce Allah'ın şu ayetinin özetidir:

"Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, mü'minler de (iman ettiler). Her biri; Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler ve şöyle dediler: "Onun peygamberlerinden hiçbirini (diğerinden) ayırt etmeyiz." Şöyle de dediler: "İşittik ve itaat ettik. Ey Rabbimiz! Senden bağışlama dileriz. Sonunda dönüş yalnız sanadır." (Bakara 285)

Ebu İshak şöyle dedi: Nebi s.a.v'in haber verdiği her türlü gayb/bilinmeyen hususlardır. Müfessirlerin "gayb" ile ilgili yorumları bu şekildedir. (El Besit 2/68-71)

Kurtubi r.h şöyle dedi:

Cibril hadisinde işaret edilen şer'i iman budur, zira hadiste şöyle geçer:

"Adam: Şimdi de imanı anlat bana, dedi. Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem: "Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe iman etmendir. Yine hayrı ve şerri ile kadere iman etmendir." diye buyurdu. (Kurtubi Tefsiri 1/252)

İyilik, yüzlerinizi doğu ve batı taraflarına çevirmeniz (den ibaret) değildir. Asıl iyilik, Allah'a, ahiret gününe, meleklere, kitap ve peygamberlere iman edenlerin; mala olan sevgilerine rağmen, onu yakınlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, (ihtiyacından dolayı) isteyene ve (özgürlükleri için) kölelere verenlerin; namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren, antlaşma yaptıklarında sözlerini yerine getirenlerin ve zorda, hastalıkta ve savaşın kızıştığı zamanlarda (direnip) sabredenlerin tutum ve davranışlarıdır. İşte bunlar, doğru olanlardır. İşte bunlar, Allah'a karşı gelmekten sakınanların ta kendileridir. (Bakara 177)

Ey iman edenler! Allah'a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse, derin bir sapıklığa düşmüş olur. (Nisa 136) (Mecmu el Fetava 13/232-233)

Gayba iman, gerçek mümin ile şüpheciyi ayıran mihenk taşıdır.

Şeyh Abdurrahman el Sadi r.h şöyle dedi:

“Gayba iman edenler” / İmanın hakikati: Peygamberlerin bildirdiklerine tam olarak inanmaktır ki buna duyular da dâhildir. Mesele, sadece duyularla görülen şeylere inanmak değildir çünkü bu durum Müslümanı kâfirden ayırmaz. Gayba iman konusu, görmediğimiz hususlara inanmaktır. Biz sadece Allah ve O'nun peygamberinin haber vermesi üzerine inanırız. İşte Müslümanı kâfirden ayıran iman budur çünkü Allah'a ve Peygamberlerine olan soyut bir inançtır. İman, Allah'ın bize bildirdiği veya Rasulünün bize bildirdiği her şeye, görmüş olalım veya olmayalım, aklımızla idrak edip kavrayarak veya idrak edemeden inanmamızdır.

Gayb olaylarını inkâr eden zındıkların aksine -zira onlar sınırlı ve eksik akıllarıyla hidayete eremedikleri için anlamadıkları konularda yalanladılar, akılları karışıp bulanmıştır- Allah'ın hidayetine eren müminlerin zihinleri durudur.

Gayba iman; Allah'ın gaybla ilgili olarak bize bildirdiği geçmiş ve gelecekle ilgili haberleri, kıyamet günü ile ilgili olayları, Allah'ın sıfatları ve nasıllığını, peygamberlerin bildirdikleri hususlara inanmayı kapsar. Müminler, Allah'ın sıfatlarının nasıl olduklarını anlamasalar bile varlıklarına inanırlar. (Tefsir es-Saadi s. 40-41).

Peygamberlerin anlattıklarını görmediği halde inanan kişi, imanı sabit olan kişidir. Yüce Allah şöyle dedi: “İman edenler ancak, Allah’a ve Peygamberine inanan, sonra şüpheye düşmeyen, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad edenlerdir. İşte onlar doğru kimselerin ta kendileridir.” (Hucurat 15)

Küfür ehline gelince: Onların çoğu, peygamberlerin yalan söylemediklerini bildikleri halde, gaybı inkâr ederler ve bunun için çeşitli bahaneler öne sürerler. Eğer ölüm meleklerini veya ahireti gördüklerinde iman etseler, imanları fayda vermez. Çünkü bu, doğrulama imanı değil, mecburiyetten bir iman olur. Yani eğer bunlar tekrar dünyaya geri getirilseler, küfre tekrar dönerler.

Yüce Allah şöyle buyurdu: “Ateşin karşısında durdurulup da “Ah, keşke dünyaya geri döndürülsek de Rabbimizin âyetlerini yalanlamasak ve müminlerden olsak” dedikleri vakit (hâllerini) bir görsen! Hayır, (bu yakınmaları) daha önce gizlemekte oldukları şeyler onlara göründü (de ondan). Eğer

çevrilselerdi, elbette kendilerine yasaklanan şeylere yine döneceklerdi. Şüphesiz onlar yalancıdırlar. Derler ki: “Hayat ancak dünya hayatımızdır. Artık biz bir daha diriltilecek de değiliz.” (Enam 27-29)

İbn Kesir r.h şöyle dedi:

“Hayır, daha önce gizlemekte oldukları şeyler (bu yakınmaları) onlara göründü.” Yani onlar imanı sevdikleri için dünyaya geri dönmek istemezler, bilakis gördükleri azaptan korktukları ve kaçmak istedikleri içindir. Bu nedenle yüce Allah şöyle dedi: “Eğer çevrilselerdi, elbette kendilerine yasaklanan şeylere yine döneceklerdi. Şüphesiz onlar yalancıdırlar” yani imanı sevdiklerine dair iddialarında yalan söylüyorlar.

Bu, gaybı görmenin faydası olmadığı anlamına gelmez. Bilakis imanı arzulayan sağlam gönüllerin sahiplerine faydası vardır. Öyle ki görmekle imanları artar ve daha da pekişir.

Bunu İbrahim a.s’ın kıssasında şahit oluyoruz:

“Hani İbrahim, “Rabbim! Bana ölüleri nasıl dirilttiğini göster” demişti. (Allah ona) “İnanmıyor musun?” deyince, “Hayır (inandım) ancak kalbimin tatmin olması için” demişti. “Öyleyse, dört kuş tut. Onları kendine alıştır. Sonra onları parçalayıp her bir parçasını bir dağın üzerine bırak. Sonra da onları çağır. Sana uçarak gelirler. Bil ki, şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.” (Bakara 260)

Bu gerçeği şu hadiste de görüyoruz:

Ebû Hureyre r.a’dan rivayet edildiğine göre Rasulullah Sallallahu Aleyhi Vesellem şöyle buyurdu: “Allah Teâlâ’nın yollarda dolaşıp zikredenleri arayıp tespit eden melekleri vardır. Bunlar Allah Azze ve Celle'yi zikreden bir topluluğa rastladıkları zaman birbirlerine: “Gelin! Aradıklarınız burada!” diye seslenirler ve o zikredenleri dünya semasına varıncaya kadar kanatlarıyla çevirip kuşatırlar. Bunun üzerine Allah Teâlâ, meleklerden daha iyi bildiği halde yine de onlara: “Kullarım ne diyor?” diye sorar. Melekler: Subhanallah diyerek seni ulûhiyetine yakışmayan sıfatlardan tenzih ediyorlar, Allahu Ekber diye tekbir getiriyorlar, sana hamd ediyorlar ve senin yüceliğini dile getiriyorlar,

derler. Konuşma şöyle devam eder: “Peki onlar beni gördüler mi ki?” Hayır, vallahi seni görmediler. “Beni görselerdi ne yaparlardı?” Melekler şöyle dediler: Şayet seni görselerdi sana daha çok ibadet ederler, senin şanını daha fazla yüceltirler, ulûhiyetine yakışmayan sıfatlardan seni daha çok tenzih ederlerdi. “Allah şöyle der: "Kullarım benden ne istiyorlar?" Melekler: "Senin Cennet'ini istiyorlar." derler. Allah; "Onlar Cennet'i görmüşler mi?” diye sorar. Onlar: "Hayır, yâ Rabbi! Vallahi onlar Cennet'i görmediler." Allah: "Eğer Cennet'i görselerdi ne yaparlardı?" diye sorar. Onlar: "Şayet onlar, Cennet'i görselerdi onu büyük bir iştiyakla isterlerdi, onu elde etmek için büyük gayret sarf ederlerdi." derler. Allah: "Bunlar neyden Allah’a sığınıyorlar?" der. Onlar: “Cehennem'den sığınıyorlar." derler. Allah; “Peki, onlar, Cehennem'i gördüler mi?” der. Onlar: "Hayır, vallahi onlar Cehennem'i görmediler.“ derler. Allah: "Ya görselerdi ne yaparlardı?” der. Onlar: "Şayet onlar Cehennem'i görselerdi ondan daha çok kaçarlar, ondan pek fazla korkarlardı" derler. Bunun üzerine Allah Teâlâ meleklerine: “Sizi şahit tutarak söylüyorum ki, ben bu zikreden kullarımı bağışladım.” buyurur. Meleklerden biri: "Onların arasında bulunan falan kimse esasen onlardan değildir. O buraya bir iş için gelip oturmuştu" deyince; Allah Teâlâ şöyle buyurur: “Orada oturanlar öyle iyi kimselerdir ki onların arasında bulunan kötü olmaz.” (Buhari 6408, Muslim 2689)

Bu da gösteriyor ki yüce Allah’ı, cenneti ve cehennemi görselerdi, imanlarını artırarak kendilerine fayda sağlayacaklardı.

Bugün Müslümanların Nebi s.a.v'e inanmaları, bir nevi gayb inancıdır. Onu gören sahabeler, iman açısından kendilerine fayda sağlamışlardır.

Said bin Mansur, "Et-Tefsir Min Sünen Said bin Mansur"da (2/544) olduğu gibi, güvenilir ravilerin rivayet zinciriyle rivayet etmiş ve şöyle demiştir: Ebu Muaviye bize, El-A'meş'ten rivayetle şöyle dedi: Amara bin Umeyr'den, Abdurrahman bin Yezid'den, Abdullah bin Mesud'dan rivayetle şöyle dedi:

Muhammed s.a.v’in sahabelerini ve nasıl iman ettiklerini zikrettiler. Bunun üzerine Abdullah şöyle dedi: “Muhammed s.a.v’i görenler için durum çok açıktı, bir mümin gayba iman derecesinden daha yüksek dereceye ulaşamaz.” Sonra şu ayetleri okudu: “Elif Lâm Mîm. Bu, kendisinde şüphe olmayan kitaptır. Allah’a karşı gelmekten sakınanlar için yol göstericidir. Onlar gayba inanırlar…”

Burada gaybdan kastedilen husus hakkında altı görüş vardır:

... Altıncısı: Rasulü, görmemiş olanların ona iman etmeleridir. Amr bin Murrah dedi ki: Abdullah'ın ashabı ona şöyle dediler: Ne mutlu sana! Sen Rasulullah s.a.v ile savaştın ve onunla oturdun. Şöyle cevap verdi: Rasulullah s.a.v'in durumu, onu görenler için açıktı fakat bundan daha şaşırtıcı olan şey şudur: Bir kavmin Peygamberi görmedikleri halde ve buldukları yazılı bir kitap inanmasıdır. Sonra şunu okudu: "...Gayba iman edenler..." (Zad el Mesir 1/24-25).

İkincisi:

Yukarıdakilerden açıkça görülmektedir ki kulun yüce Allah katındaki konumunu bilmemesi, O'nun bize emrettiği ve sorumlu tutulacağımız gayba iman meselesine girmez.

Aksine bilgisizce gayb hakkında konuşmanın yasak olması kapsamına girer. İnsan, yaptığı amellerin ne kadarını kabul edeceğini ve sonunun ne olacağını bilmediğinden kendini tezkiye edemez. Ancak yüce Allah'ın rahmetinden ve cömertliğinden ümidini kesmez, daima ümit ile korku arasında bir duyguda olur. Yüce Allah şöyle dedi: "Rabbinize alçak gönüllüce ve için için dua edin. Çünkü O, haddi aşanları sevmez. Düzene sokulduktan sonra yeryüzünde bozgunculuk yapmayın. Allah'a (azabından) korkarak ve (rahmetini) umarak dua edin. Şüphesiz, Allah'ın rahmeti iyilik edenlere çok yakındır." (Araf 55-56)

Şeyh Abdurrahman el Sadi r.h, bu ayet tefsirinde şöyle dedi: ,

Yani cezasından korkarak ve vereceği ödülü arzulayarak, ibadetlerin kabul edilmesi ümidi ile kabul olunmaması korkusuyla yaşar. Kendini beğenmiş kişinin, hak ettiği konumdan daha yüksek derecede kendini konumlandıranın ve gaflet içinde dua edenin duası kabul edilmez. (Tefsirussadi s. 292)

Bu nedenle sahabeler nifaka düşmekten korkmuşlar ve kendilerini tezkiye etmemişlerdir. Aynı şekilde amellerinin kesin bir şekilde kabul edildiğini iddia etmezler, bilakis farkına varmadan münafıklık davranışları yapmaktan korkmuşlardır. Kendilerini masum görmezlerdi.

İmam Buhari, Sahihinde şöyle başlık atmıştır: "Müminin, Farkına Varmadan Amelinin Boşa

Gitmesinden Korkması”

İbrahim el Teymi şöyle dedi: Sözümü amelimle her karşılaştırdığımda yalancı olduğumdan korktum. İbn Ebi Muleyke şöyle dedi: Nebi s.a.v’in sahabelerinden otuz kişiyi gördüm, her birisi kendi hakkında münafıklıktan korkardı. Hiç biri Cebrail veya Mikail’in imanına sahip olduğunu söylemedi.

El Hasan’dan şöyle rivayet edilir: Allah’tan ancak mümin korkar ve ancak münafık emniyette olur. (Fethul Bari 1-109-110)

İbn Recep r.h şöyle dedi:

Bunun aslı daha önce zikrettiğimiz husus kapsamındadır. Zira münafıklık ikiye ayrılır: küçük ve büyük münafıklık.

Küçük münafıklık, sahabelerin kendi haklarında korktukları durumdur. Ancak küçük olmasına rağmen büyük münafıklığa açılan kapıdır. Kişi bu küçük münafıklıktan korkar ve sakınır çünkü onu imandan tamamen çıkarması ve büyük münafıklığa sürüklemesinden endişe eder. Yüce Allah şöyle dedi: “Onlar yoldan sapınca, Allah da kalplerini (doğru yoldan) saptırdı.” Başka bir ayette: “Biz onların kalplerini ve gözlerini ters döndürürüz de ilkin ona iman etmedikleri gibi (mucize geldikten sonra da inanmazlar) ve yine onları azgınlıkları içinde bırakırız da bocalar dururlar.” (Enam 110) (Fethul Bari 1/195)

Bu bağlamda imanda istisna yapmak caiz olmuştur. Yani Müslüman: “Ben inşallah müminim.” diyebilir. İmanın içine ameller de girer. Vaciplerin yerine getirilmesi ve haramlardan sakınılması imana dahildir. İbadetlerde taksiratı olduğunu düşünerek kendine kâmil imanı nispet etmez. Çünkü bunu kesin olarak bilemez.

Şeyhulislam İbn Teymiyye r.h şöyle dedi: Hadis ehli seleflerinin mezhebine göre: İbn Mesud ve arkadaşları, Sevrî, İbn Uyeyne, Kûfe âlimlerinin çoğu ve Yahya bin Saeed el-Kattan; Basralı alimler, Ahmed bin Hanbel ve diğer Sünni imamlardan rivayet edildiğine göre İman konusunda istisnalar koyarlardı...

Bilakis bu imamlar, imanın farzları da içermesi nedeniyle istisna yapıldığını savunmuşlardır. Dolayısıyla kendilerine kâmil iman, iyilik ve takva ile şahitlik etmezler çünkü bu onların bilmedikleri bir şeydir. Aksi takdirde bilgisizce kendilerini tezkiye etmiş sayılırlar. (Mecmu el Fetava 7/438-439)

Allah ona rahmet etsin, ayrıca şöyle dedi:

“Mutlak iman, Allah'ın kuluna emrettiği her şeyi yapmasını ve yasakların hepsini terk etmesini kapsamaktadır. Bir kimse: “Ben bu konuda müminim…” derse o, kendisinin salih ve takvalı kimselerden olduğuna dair kendine şehadet etmiş olur. Dolayısıyla kendine emredilen her şeyi yapacak, yasaklanan her şeyi terk edecektir; böylece o, Allah'ın velilerinden sayılacaktır. Netice olarak kendini tezkiye etmiş ve bilmediği şeyler hakkında kendi kendine şahitlik etmiş sayılır. Şayet bu şahitlik doğru ise, bu halde ölürse cennette olacağına dair bizzat şahitlik etmiş sayılır. Oysa hiç kimse cennete gireceğine dair şahitlik edemez. İşte istisna yapan Selefin çoğunluğunun dayandıkları temel de budur. (Mecmu el Fetava 7/446)

Ancak bu, kişinin Müslümanlığından emin olmadığı anlamına gelmez. Bilakis o; yüce Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kaderin hayrına/şerrine inanmış ve bunlarla ilgili kalbinde yerleşen inançtan emindir; şüphe etmez.

İbn Teymiyye r.h şöyle dedi:

“Ahmed ve diğer selefler, bu durumda kalpte imanın bulunduğundan emindiler ve şüphe etmezlerdi. Ancak vacipleri de içeren mutlak iman nedeniyle istisnayı yaparlardı. (Mecmu el Fetava 7/450).

İbn Ebu'l-İzz r.h şöyle dedi:

İstisna yapılmasını da terk edilmesini de caiz görenler, delil bakımından daha güçlü konumdadırlar. Çünkü her şeyin en hayırlısı ortasıdır: Şayet istisna imanın temeli ile ilgiliyse bu durumda istisna yapılmasının caiz olmadığına dair ihtilaf yoktur.

Şayet kendisini, Allah’ın aşağıda ayette nitelediği müminlerden bir mümin görüyorsa bu durumda istisna caizdir:

“Müminler ancak o kimselerdir ki; Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir. O’nun âyetleri kendilerine okunduğu zaman (bu) onların imanlarını artırır. Onlar sadece Rablerine tevekkül ederler. Onlar namazı dosdoğru kılan, kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden Allah yolunda harcayan kimselerdir. İşte onlar gerçekten müminlerdir. Onlara, Rableri katında yüksek mertebeler, bağışlanma ve cömertçe verilmiş rızık vardır. (Enfal 2-4) (Şerh el Tahaviye s. 353)

Üçüncüsü:

Nifaktan Korkmak

Münafıklık korkusu hususunda övülen şey, insanı salih amelleri işlemeye sevk etmesidir. Eğer kul, ibadeti esnasında gösteriş/riyadan korkarsa; bu, ibadeti sürdürürken riyakarlıkla mücadele etmeye motive eden korku olsun. Münafıklık korkusu bahanesiyle Müslümanı ibadet etmekten alıkoyan korku olmasın. Bu konu daha önce (21880) numaralı sorunun cevabında açıklanmıştı.

En iyisini Allah bilir.